DOCUMENT RESUME

ED 460 619 FL 025 591

AUTHOR	Dufva, Hannele; Paakkonen, Merja
TITLE	"Think Positively, in English and Colorfully!"--Vieraalla Kielella Ajattelusta (Mother Tongue, Foreign Language, and Thinking).
PUB DATE	1998-00-00
NOTE	18p.; In: Puolin ja toisin: Suomalais-virolaista kielentutkimusta. AFinLAn vuosikirja 1998 (On Both Sides: Finnish-Estonian Research on Language. AFinLA Yearbook 1998); see FL 025 589. Paper presented at "Linguistics in Estonia and Finland: Crossing the Gulf" Symposium (Tallinn, Estonia, November 14-15, 1997). Contains an English abstract.
PUB TYPE	Reports - Research (143) -- Speeches/Meeting Papers (150)
LANGUAGE	Finnish
EDRS PRICE	MF01/PC01 Plus Postage.
DESCRIPTORS	*Cognitive Processes; College Students; *English (Second Language); *Finnish; Foreign Countries; Higher Education; Interviews; *Language Processing; Language Role; Linguistic Theory; Questionnaires; Uncommonly Taught Languages
IDENTIFIERS	*Finland

ABSTRACT

This paper discusses the relationship between mother tongue, foreign language, and thinking. It is based on a pilot study carried out with 30 Finnish university students majoring in English philology. All students filled in a questionnaire and four were selected for an interview. In the questionnaires and interviews, the students were asked to reflect upon their feelings and experiences about the relation of linguistic elements and mental images, and especially the role of English, in their thinking. The results suggest that thinking in a foreign language is largely context-bound: certain subjects and situations were more easily associated with English than with Finnish. A non-Cartesian, systemic approach to mind and language is proposed. Some theoretical and methodological issues involved are discussed. (Author/VWL)

Reproductions supplied by EDRS are the best that can be made
from the original document.

ED 460 619

Luukka, M.-R., S. Salla & H. Dufva (toim.) 1998. Puolin ja toisin. AFinLAn vuosikirja 1998. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja no. 56. Jyväskylä. s. 23–38.

"THINK POSITIVELY, IN ENGLISH AND COLORFULLY!" – VIERAALLA KIELELLÄ AJATTELUSTA

Hannele Dufva & Merja Pääkkönen
Jyväskylän yliopisto

1

U.S. DEPARTMENT OF EDUCATION
Office of Educational Research and Improvement
EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION CENTER (ERIC)

This document has been reproduced as received from the person or organization originating it.

☐ Minor changes have been made to improve reproduction quality.

• Points of view or opinions stated in this document do not necessarily represent official OERI position or policy.

PERMISSION TO REPRODUCE AND DISSEMINATE THIS MATERIAL HAS BEEN GRANTED BY

katja Mantyla

TO THE EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION CENTER (ERIC)

1

BEST COPY AVAILABLE

Luukka, M.-R., S. Salla & H. Dufva (toim.) 1998. Puolin ja toisin. AFinLAn vuosikirja 1998. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja no. 56. Jyväskylä. s. 23–38.

"THINK POSITIVELY, IN ENGLISH AND COLORFULLY!" – VIERAALLA KIELELLÄ AJATTELUSTA

Hannele Dufva & Merja Pääkkönen
Jyväskylän yliopisto

This article discusses the relationship between mother tongue, foreign language and thinking. It is based on a pilot study carried out with 30 Finnish university students majoring in English philology. All students filled in a questionnaire and four were selected for an interview. In the questionnaires and interviews, the students were asked to reflect upon their feelings and experiences about the relation of linguistic elements and mental images, and especially the role of English, in their thinking. The results suggest that thinking in a foreign language is largely context-bound: certain subjects and situations were more easily associated with English than with Finnish. A non-Cartesian, systemic approach to mind and language is proposed. Some theoretical and methodological issues involved are discussed.

Keywords: thinking, foreign language, language learning

1 JOHDANNOKSI

Otsikon lainaus on erään pienen itäsuomalaisen ravintolan mainoksesta. Aihettamme se sivuaa siksi, että ihmiset useinkin arkisissa yhteyksissä tuovat ilmi käsityksen, jonka mukaan ajattelu on nimenomaan kielellistä toimintaa. Usein juuri äidinkieli nimetään "ajattelukieleksi", mutta todetaan – kuten otsikossamme – että ihminen voi "oppia ajattelemaan" vieraallakin kielellä. Tässä artikkelissa keskitytään juuri tällaiseen ajattelukaksikielisyyteen: kerromme tutkimuksesta, jonka koehenkilöinä olivat englannin kielen yliopisto-opiskelijat ja jossa kartoitettiin kyselyn ja haastattelun avulla heidän kokemuksiaan ja mielipiteitään vieraalla kielellä ajattelemisesta.

Kysymys äidinkielestä, vieraasta kielestä ja ajattelusta ei ole teoreettisesti helppo eikä metodologisesti ongelmaton tutkimusalue. Vaikea se on jo pelkästään siksi, että 'ajattelun' määritelmät ovat sangen erilaisia. Kun yhdelle ajattelu merkitsee pääosin loogista ongelmanratkaisua (esim. Hellgren 1986), toinen näkee ajatteluna lähes kaiken mentaalisen toiminnan

muistamisesta puheen ymmärtämiseen. Varhaisemmista filosofeista esimerkiksi Locke määritteli ajattelun laajasti siten, että siihen kuului kaikenlainen kognitiivinen toiminta: niin tuntemukset, havaitseminen, muisti, mielikuvitus kuin käsitteetkin. Myös käsitykset ajattelun ja tietoisuuden suhteista ovat erilaisia. Yhden suuntauksen mukaan ajattelu on tietoista toimintaa, kun taas toiset nimenomaan erottavat ajattelun ei-tietoiseksi. Esimerkiksi Jackendoff (1987) katsoo ajattelun olevan nimenomaan ei-tietoisen eli komputationaalisen mielen ominaisuus, joka noudattaa omia universaaleja "ajattelukielen" lakejaan. Tietoisia – fenomenaalisen mielen – prosesseja hän pitää vain ajattelun seurauksina.

Tässä artikkelissa 'ajattelulla' ymmärretään erilaisissa tilanteissa käynnissä olevaa mentaalista toimintaa, joka on **tiedostettavissa** ja verbalisoitavissa. Tarkoitamme tässä ajattelulla arkista tajunnanvirtaa: sellaisia erilaisia mielikuvia (**mental images**), jotka liittyvät muistamiseen, asioiden ennalta miettimiseen, ymmärtämiseen, ongelmanratkaisuun, päiväuniin, puhumiseen, kirjoittamiseen jne. Mielikuvat eivät tässä tarkoita ainoastaan **visuaalisia** mielikuvia, vaan myös kielellisiä ja/tai muihin aisteihin pohjaavia sisäisiä kuvia. **Havaitsemisesta** tämä mielikuvien virta voidaan erottaa siinä mielessä, että mielikuvat eivät välttämättä synny suoraan ulkomaailman kohteiden huomaamisesta. Appelsiinin näkeminen tai sen maistaminen on siis eri asia kuin sen ajatteleminen, miltä appelsiini näyttää tai maistuu. Käytämme alla sanoja 'mielikuvat', 'ajattelu' ja 'ajatukset' jokseenkin synonyymisinä. Keskitymme myös nimenomaan spontaaniin ajatteluun, mielikuviin, jotka syntyvät erilaisissa tilanteissa "itsestään", emmekä käsittele esimerkiksi ihmisen kykyä kuvitella jotain erilaisissa tietoisissa tehtävissä (ks. esim. Kosslyn 1980). Emme myöskään rajaa ajattelua ongelmanratkaisuun tai loogiseen päättelyyn.

Otamme sen kannan, että ainakin osa ajattelua on tiedostettavissa, sitä voidaan tutkia **introspektion** keinoin ja siitä voidaan kertoa ulkopuoliselle haastattelijalle. Emme toisaalta sulje pois sitä mahdollisuutta, etteikö ajatteluun sisältyisi myös niin heikosti tiedostettuja tai täysin tiedostamattomia elementtejä ja prosesseja, että ne jäävät väistämättä introspektiivisen tarkastelun ulottumattomiin. Tässä artikkelissa kerromme siis sellaisista mielikuvista, joita haastateltavamme itse pystyvät verbalisoimaan.

Vaikka puhumme ajatusten verbalisoinnista, lähtökohtanamme on nähdä verbalisointi osana ajatteluprosessia, ei pelkkänä prosessin tuloksena. Puhuessa tai kirjoitettaessa ei vain kelata auki valmiita ajatuksia, vaan kehitellään, tarkennetaan ja oivalletaan ehkä lisää[1]. Olemmekin kiinnostuneita juuri siitä, mitä ja miten ihmiset puhuvat ajattelustaan, emmekä niinkään ajatusten "muuttumattomuudesta" tai "aitoudesta". Saadaksemme

[1] Heinrich von Kleist ilmaisee saman ajatuksen eräässä esseessään, kun hän muuntaa sanonnan "ruokahalu kasvaa syödessä" muotoon "ajatus kasvaa puhuttaessa" (ks. van Lier 1997).

selville miten nämä opiskelijat kokevat vieraalla kielellä ajattelun, heidän täytyi kertoa ajatuksistaan ja kokemuksistaan, pukea ne sanoiksi. Näistä sanoista rakentuu enemmän tai vähemmän osuva, kontekstissa muodostunut, mutta silti aito kuvaus ajattelusta ja sen kokemisesta.

2 AJATTELUN MONET KIELET

Millaista osaa mentaalisessa maisemassa kieli sitten näyttelee? Kielen ja ajattelun suhdetta on pohdittu kautta filosofian historian (ks. esim. Sokolov 1972: 11–33). Esimerkiksi Platon rinnastaa paljolti juuri kielen ja ajattelun – ajattelua hän kutsuu *keskusteluksi jota sielu käy tarkasteltavanaan olevasta asiasta oman itsensä kanssa*[2]. Aristoteles taas näyttää korostavan mieli**kuvien** osuutta ajattelussa. Sekä Leibniz että Hobbes puhuvat sisäisestä, ajatteluun käytetystä **puheesta** (notae) ja pitävät siten ajattelua paljolti verbaalisena. Kantin mukaan taas ajattelua ilman kieltä ei ole ja ajattelu on nimenomaan puhetta itselle. Ehkä suoraviivaisimmin kielen ja ajattelun rinnasti Max Müller (1888): hänen mukaansa kieli on ajattelua ja ajattelu kieltä.

Eräs näkökulma kielen ja ajattelun suhteisiin aukeaa siitä, mitä ei-filosofeilla on sanottavana omasta ajattelustaan. Kun ihmisiä pyytää kuvaamaan omaa ajattelutapahtumaansa, eivät kaikki mielikuvat heidän kertomansa mukaan suinkaan ole kielellisiä. Ajattelua ei kuvata yhden modaliteetin kautta, vaan siinä tuntuu olevan läsnä poikkeuksetta useampia kuin yksi kanava. Melko usein ihmiset itse käyttävät jaottelua **kielelliseen** ja **kuvalliseen** ajatteluun. Toinen ajattelun pääkanavista tuntuu siis olevan kielellinen (verbaalinen), toinen taas visuaalinen ja näkömielikuvien kautta hahmottuva.

> (1) se on vaan semmonen kuva joka on mielessä niinkun rubiikinkuutio semmonen kolmiulotteinen hahmo ... siinä on monia osia ja sitä kun pyörittelee niin sieltä sitten löytyy aina niitä juttuja mitä siihen liittyy

Arkipuheessaan ihmiset siis jakavat – useiden filosofienkin tavoin – ajattelun kielelliseen ja kuvalliseen.

3 MATKA TOISEEN MIELEEN: METODIT JA MAHDOLLISUUDET?

Tutkimusta varten laadittiin ensin kyselylomake, jossa kartoitettiin tutkittavien käsityksiä heidän omasta ajattelustaan. Lomakkeessa oli yleisiä kysy-

---

[2] Ks. Platon. (1977–1986). *Theaitetos*. Teokset I–VI. Keuruu: Otava.

myksiä kielellisen ja kuvallisen ajattelun suhteista, mutta erityisesti keskityttiin kartoittamaan englannin kielen asemaa "ajattelukielenä". Kysymykset olivat pääosin avoimia, ja niillä pyrittiin selvittämään kuinka yleiseksi englanniksi ajatteleminen koettiin ja millaisia tilanne tekijöitä siihen liittyi. Taustatekijöistä kysyttiin esimerkiksi opiskeltujen kielten määrää, omaa käsitystä kielitaidosta, englannin kielen harrastamista (mm. lukuharrastus) sekä englanninkielisessä maassa oleskelua. Kyselylomakkeen täytti kaikkiaan 30 englannin pääaineopiskelijaa. Opiskelijat olivat eri-ikäisiä ja eri vuosikursseilta, joten kokemus vaihteli ensimmäisen vuoden opiskelijasta jo valmistuneeseen jatko-opiskelijaan. Kyselykaavakkeen täytön yhteydessä opiskelijat saivat ilmoittautua vapaaehtoisiksi yksilöhaastatteluun. Näistä vapaaehtoisista valittiin neljä haastateltavaa.

Haastattelussa käytiin tarkemmin läpi kyselyä: opiskelijat saivat tarkentaa vastauksiaan ja pohtia teemaa yleisemmin joidenkin lisäkysymysten avulla. Tarkoitus oli antaa opiskelijoiden puhua mahdollisimman vapaasti äidinkielen, vieraan kielen ja ajattelun suhteista haastattelijan kysymysten toimiessa lähinnä kielen kirvoittajina (haastattelun tekniikasta, ks. Dufva, Lähteenmäki & Isoherranen 1996). Tämän artikkelin numeroidut esimerkit ja kursivoidut kohdat on poimittu kyselyistä ja haastatteluista.

Toisinaan oman ajattelun analyysia ja reflektiota pidetään hankalana. Myös tässä tutkimuksessa jotkut ilmaisivat vaikeutensa tai tottumattomuutensa puhua ajattelustaan. Jo aiemmissa tutkimuksissa olemme kuitenkin huomanneet, että alkukankeuden jälkeen oman ajattelun reflektointi – ja/tai introspektio – onnistuu yleensä hyvin. Toisille tutkittaville se tuntuu olevan hyvinkin helppoa ja luonnollista. Yleensä ottaen tämänkään tutkimuksen opiskelijoilla ei ollut vaikeuksia kertoa ajattelustaan. Aihe koettiin mielenkiintoiseksi, ja omaa ajattelua pohtiessaan opiskelijat saattoivat tulla tietoisiksi itsellekin uusista asioista:

(2) ensin tuntu että joo sehän on ihan itsestäänselvää että kuvinahan minulle tulee mielikuvat sit mä rupesin miettimään että no ei se kyllä nyt ihan niinkään ole että kyllä sitä tekstiäkin pyörii tuolla päässä

Tämän artikkelin taustateoriana on Mihail Bahtinin dialoginen kielifilosofia (ks. esim. Bakhtin 1984; 1986; Vološinov 1990, Holquist 1991). Samaa lähtökohtaa on käytetty myös aiemmissa tutkimuksissa, jotka käsittelevät ihmisten kielikäsityksiä (ks. esim. Dufva, Lähteenmäki & Isoherranen 1996, Dufva & Isoherranen 1997). Vaikka tutkimuksen kohteena on ihmisen mentaalinen maailma ja sen kielelliset piirteet, lähestymistapa poikkeaa klassisesta psykolingvistiikasta ja sitä voidaan kutsua **dialogiseksi kielen psykologiaksi** (ks. myös Dufva 1998). Tämän lähestymistavan avulla haluamme tuoda esiin tutkimuksessa toistaiseksi vielä harvinaisemman näkökulman, jossa ihmisten mentaalista maailmaa kartoitetaan heidän omasta kokemuksestaan käsin. Siten tutkimuksemme liittyy myös psykologian post-positivistiseen

traditioon (vrt. Smith, Harré & Langenhove 1995), jonka nykynäkökulmista voidaan mainita esim. dialoginen psykologia (Shotter 1995) tai diskursiivinen psykologia (Harré & Gillett 1994). Käsittelemme aineistoa lähinnä ihmisten kertomuksina omasta ajattelustaan – siten sellaiset lähestymistavat kuin narratiivinen psykologia (ks. esim. Sarbin 1986) tai sosiaalinen konstruktionismi (ks. esim. Burr 1995) ovat myös läheisiä. Bahtinilaisen terminologian mukaan ilmaistuna kuuntelemme ihmisen ääntä[3]. Analyysitapa on kvalitatiivinen.

Ovatko ihmisten kertomukset sitten tosia – pystyvätkö he antamaan luotettavan kuvan omasta ajattelustaan? Post-positivistisessa ajattelussa totuutta ei ajatella ominaisuutena, joka odottaa löytäjäänsä – kyse on siis pikemminkin **tulkinnasta**, yhdestä näkökulmasta totuuteen. Se, mitä ihminen kertoo omasta ajattelustaan, on eräs mahdollinen konstruktio ajattelutapahtumasta. Tulos riippuu useasta tekijästä: esimerkiksi siitä mitä tutkija kysyy ja miten hän kysyy tai kuinka syvällisesti tutkittavalla on mahdollisuus tai halua asiaan paneutua ja lopuksi siitä, miten tutkija haluaa aineistonsa tulkita. Samoin mukana on aina kulttuuri ja sen puhetavat. Ihmisten on välttämättä puhuttava asioista – myös omista ajatuksistaan – oman kielensä ja kulttuurinsa normien lävitse. Oma kieli, sen sanasto ja yhteisön diskurssit vaikuttavat aina siihen, millaisia mahdollisuuksia ihmisillä on kuvata asioita. Kaikki nämä seikat nähdään tutkimuksen olennaisina osatekijöinä, jotka vaikuttavat lopulliseen tulkintaan, esimerkiksi tässä artikkelissa esitettyihin ajatuksiin. Näkökulma korostaa tiedon olevan enemmän subjektiivista tulkintaa kuin objektiivista ja mitattavissa olevaa. Tätä ei nähdä puutteena, vaan tutkimusotteen olennaisena piirteenä.

4 ÄIDINKIELI, VIERAS KIELI JA AJATTELU

Tämän aineiston valossa suuri osa ihmisen ajattelusta näyttää hahmottuvan kielen, erityisesti **äidinkielen** kautta: ihmiset esimerkiksi kokevat *puhuvansa itselleen tai itsekseen*.

(3) se ei niinku oo semmosta et se tulis ja mä vaan kuulisin sitä vaan mä tavallaan tuotan sitä itse

Vieraan kielen opiskelun myötä saattavat myös ajatukset kääntyä tälle kielelle. Aiemmassa kartoituksessa ns. mentaalisesta kääntämisestä (ks. Dufva & Isoherranen 1997) havaitsimme, että "vieraalla kielellä ajattelun

[3] Tulkinnassamme 'ääni' viittaa kunkin ihmisen omaan puhetapaan, joka on toisaalta kokemukseen perustuvana yksilöllinen ja uniikki ja toisaalta puheyhteisön konventioita noudattavana yhteisöllinen ja sosiaalinen. Ajatus yksilöllisen ja sosiaalisen erottamattomuudesta on tyypillinen bahtinilaiselle käsitykselle psyykkisestä.

taitoa" pidettiin nimenomaan hyvän tai erinomaisen kielitaidon merkkinä. Siksi halusimmekin tutkia tarkemmin juuri englannin yliopisto-opiskelijoita. Vieraalla kielellä ajattelua on tutkittu suhteellisen vähän, ja näissä harvoissa tutkimuksissa ajattelu käsitetään lähinnä ongelmanratkaisuksi tai loogiseksi päättelyksi (kts. esim. Hellgren 1986). Hellgren (1986) päätyikin näkökantaan jonka mukaan ihmisten ajattelu ei ole kielellistä, vaan se tapahtuu ei-kielellisen päättelyn ja ei-kielellisten mentaalisten mallien kautta. Vieraalla kielellä ajattelua ovat sivunneet myös esimerkiksi Belyayev (1963) ja Smith (1994).

Kaikki kyselyyn vastanneet englannin kielen opiskelijat vastasivat ajattelevansa toisinaan englanniksi tai muilla osaamillaan kielillä. Jotkut vastasivat ajattelevansa englanniksi myös unissaan. Puolet vastaajista ei muistanut milloin ensimmäistä kertaa tunsi/huomasi ajatelleensa englanniksi. Englanniksi ajattelun kerrottiin siis kehittyvän tavallisimmin huomaamatta. Muutama vastaaja kertoi muistavansa ensimmäisen englanninkielisen ajatuksensa – esimerkiksi tiettyä englanninkielistä levyä kuunnellessa sanoituksista syntynyt ajatus tulikin englanniksi.

Englanniksi ajattelu – tai yleensäkään kielellinen ajattelu – ei ollut kuitenkaan kaikille yhtä tuttua ja yleistä. Vastaajissa oli myös niitä, jotka kokivat, että oli asioita, jotka eivät hahmottuneet kielen eikä kuvien kautta. Yksi vastaaja koki vaikeaksi kielen ja ajattelun erottamisen: hänestä tuntui, että *kieli ei olennaista*. Toinen taas kertoi *koodaavansa* käsitteet osaamilleen kielille – käsitteillä ei hänen mukaansa ollut kielellistä muotoa hänen ajatuksissaan. Hänen mukaansa saattoi mennä *pitkiä aikoja niin, ettei mitään kieltä olekaan*.

4.1 Englanniksi ajattelu – mitä, missä, milloin?

Englanniksi ajattelun kerrottiin liittyvän useimmiten kielen aktiiviseen "ulkoiseen" käyttöön: puhumiseen, kirjoittamiseen tai lukemiseen, sekä englanninkielisessä maassa oleskeluun. (ks. liite 1). Kun ollaan tekemisissä englanninkielisen kulttuurin, englantia puhuvien ihmisten tai oman opiskeltavan aineen kanssa, siirtyy englanti usein myös ajatuksiin. Monet kertoivat myös englanninkielisten televisio-ohjelmien virittävän usein englanniksi ajattelua.

(4) jos kattoo englanninkielist televisio-ohjelmaa niin sillon helposti lipsahtaa siihen et ajattelee itekin englanniks

Paitsi itse tilanteessa, myös tilanteen jälkimainingeissa voi englanti esiintyä ajattelukielenä. Eräs opiskelija sanoi englanniksi ajattelua esiintyvän usein juuri välittömästi aktiivisen kielenkäytön jälkeen.

(5) usein vieras kieli "jää päälle" käytön jälkeen

Erityisesti pitempiaikainen altistuminen englanninkielelle, so. kohdekulttuurissa oleskeleminen, muuttaa ajatuskieltä. Opiskelijat kertoivatkin englanniksi ajattelua esiintyvän (spontaanisti) englantia puhuvassa maassa oleskellessa.

(6) Ajattelu oli paljolti automaattista, lähes tiedostamatonta kielitaidon harjoittelua (kertoilin tapahtumia ym.) mutta myös ihan normaali ajattelua.

Kohdekielinen konteksti on siis vahva ja selkeä ajatusten muokkaaja. Toisinaan vieraan kielen elementit näyttävät kuitenkin löytävän tiensä spontaanisti ajatteluun, vaikka senhetkinen konteksti ei sitä edellyttäisi. Alunperin englanniksi opitut ja ajatellut asiat tai fraasit saattavat siis pysyä senkielisinä. Englanninopiskelijalle on siksi luontevaa käyttää sekä puheessa että ajatuksia englanninkielisiä lausahduksia.

(7) kyl mulla joskus tulee semmosia niinkun lauseita ihan täälläkin nyt näin

Opiskelijat kertoivat ajattelevansa harvemmin englanniksi, jos vieraan kielen käyttö ei ollut temaattisesti tai konkreettisesti tilanteessa mukana. Englanniksi ajattelua esiintyi – melko odotuksenmukaisesti! – vähiten kotona, perheen parissa. Yhteenvetona voidaan todeta, että kaikki opiskelijat tunsivat olevansa enemmän tai vähemmän kaksikielisiä siinä merkityksessä, että he käyttivät paitsi myös ajattelukielenään (ainakin) kahta kieltä.

4.2 Kielten eri tehtävät

Kaikki tutkimamme englanninopiskelijat kuvasivat itseään enemmän tai vähemmän kaksikielisinä ajattelijoina. Näytti kuitenkin siltä, että ajattelukielet olivat selkeästi eriytyneet. Vastauksissa toistuu usein se seikka, että ajattelun kieli riippuu suuresti mm. ajateltavasta asiasta:

(8) jotkut asiat vaan tulee helpommin englannin kielellä mieleen ku suomen kielellä et ne vaan pulpahtaa näin

Niinpä ajattelukieli näytti liittyvän selkeästi puheessa tai kirjoituksessa käytettävään kieleen. Jotkut puhetavat, fraasit tai sanat tuntuvat haastateltavien kerronnan mukaan liittyvän nimenomaan tiettyyn kieleen: *tiettyjä asioita voi ilmaista vain sen omalla kielellä*. Toisinaan englanninkielinen ilmaus tai sana, esim. *life sucks*, tai *prefer*, tuntuu osuvammalta kuvaamaan jotain tiettyä asiaa/ilmiötä kuin suomenkielinen vastine – jos sellaista on edes olemassa.

Näin tuntuu selvältä, että myös ajattelun tasolla on olemassa "vain englanniksi" ilmiöitä.

Kielet koetaan siis erilaisiksi. Paitsi että esimerkiksi suomesta tuntuu puuttuvan ilmauksia, jotka englanniksi nasevasti ilmaisevat halutun asian, ovat kielet erilaisia myös sosiaaliselta luontevuudeltaan. Niinpä muuan koehenkilö sanoo englannin olevan *luontevampi kieli* myös kohteliaisuuksien ja anteeksipyyntöjen esittämiseen. Toinen taas vertailee seuraavassa suomea ja englantia kirjoittamisessa.

(9) englanti on silleen fraseerauskieli että sieltä löytyy niitä täyteilmauksia ja näitä valmistelevia ilmauksia niin paljon ... englanninkieliselle sivulle mahtuu suomenkielistä asiariviä noin kaks, et se loppu voi olla ihan täyttä bullshittiä ja huuhaata et se on lavea kieli

Miten tämä kielten ulkoinen erilaisuus sitten liittyy ajattelun eroihin? Eräs koehenkilömme kertoo kielten erilaisuuden vaikuttavan omaan käyttäytymiseensä. Puhuessaan englantia *eläytyen* hän kuvailee esimerkiksi asennoituvansa kuulijaan myönteisemmin ja puhuvansa englantia korkeammalla äänellä kuin suomea. Seuraavassa hän kuvaa tilannetta, kun eläytyminen ei onnistu.

(10) monestihan jos on huono päivä eikä jaksa oikein sillee kunnolla muuttua siks englanninpuhujaks niin sit sitä puhuu vaan englantia niinku puhuis suomee

Haastateltavamme eivät siis ainoastaan koe ajattelevansa englannin *kielellä*, vaan suorastaan *englantilaisesti* – näin myös kielen pragmatiikan ja puhekulttuurin kuvataan siirtyvän ajatusmaailmaan.

Opiskelijat pitävät silti kielet mielellään omilla paikoillaan. Englannin kielen käyttö sekä ulkoisessa puheessa tai kirjoituksessa – ja niin myös ajattelussa - on opiskelijaryhmän yhteistä kulttuuria. Yhteinen tieto korostaa yhteenkuuluvuutta ja ulkoisen kielenkäytön **koodinvaihdolla** tai **anglismilainoilla** viitataan yhteiseen ajatusmaailmaan. Moni kokee jopa helpommaksi puhua opiskeluasioista englanniksi, koska alan termit on opittu vain englanniksi. Välillä on suorastaan pakko käyttää englantia, koska esimerkiksi kurssien nimiä (*Ootsä menossa Modern cultural historyyn?*) tuntuu turhalta kääntää suomeksi. Näin kehittyy englanninopiskelijoille yhteinen jargon. Toiselle englannin opiskelijalle voi hyvällä omallatunnolla sanoa: *krossataan striitti* (ks. myös Mäki-Knuuttila 1997), mutta moni kertoi välttävänsä englannin käyttöä muiden kuin kieltenopiskelijoiden kanssa: sitä ei haluta käsitettävän "brassailuna" ja näyttämisenä:

(11) käyttäisin "luonnostaan" enemmänkin, mutta en halua vaikuttaa "kehuskelijalta" tms.

Kaiken kaikkiaan näyttää siis siltä, että sekä "ulkoisen" kielenkäytön että ajattelun tasolla eri kielille eriytyy tiettyjä tehtäviä ja tietynlaisia kontekseja. Millaiseksi opiskelijat kuvaavat sitten näiden kahden ajattelukielen rinnakkaiseloa ja kuinka kielen valinta määräytyy?

4.3 Vaihdetaan kieltä

Millaista on kaksikielisen ajattelun käytäntö eli miten kielten koetaan löytyvän eri tilanteisiin? Vastausten perusteella näyttää siltä, että tietty konteksti (esim. ihminen, tilanne, aihepiiri) jo virittää hyvin kieltä taitavan opiskelijan jommallekummalle kielelle. Kun opiskelija valmistautuu menemään englanninkielisen opettajansa vastaanotolle tai kirjoittamaan englanninkielistä tekstiä, syntyy samalla myös ennakkovalmius ajatella englanniksi ja äidinkielinen ajattelu jää syrjään. Monet sanovatkin ajattelevansa *suoraan* englanniksi erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

(12) jos se on se puhuttu kieli sitä englantia nii kyllä mä sitte ajattelenki suoraan

Ajatus siitä, että tilanteen "ajattelukieli" ja "käyttökieli" olisivat erilaisia tuntui opiskelijoista vieraalle – toisin kuin aiemman tutkimuksen ei-kieltenopiskelijoista, jotka kuvailivat usein esimerkiksi puhumistaan vieraalla kielellä nimenomaan äidinkielen kautta kulkevaksi prosessiksi ja kertoivat "kääntävänsä" äidinkieliset ajatuksensa vieraalle kielelle. Näin kuvasi asiaa ei-kieltenopiskelija aiemmassa tutkimuksessa (ks. Dufva & Isoherranen 1997):

(13) mä ajattelen sen suomeksi ja siis mahdollisimman yksinkertaisesti suomeksi vielä siis että se on helppo kääntää

Useimmat kielitaitoiset opiskelijat kuvasivat tällaista mentaalista kääntämistä *turhaksi* ja *aikaavieväksi*.

(14) en mä tunne mitään tarvetta siihen aikaahan siihen menis

Englanninopiskelija siis lukee, kirjoittaa, puhuu ja kuuntelee englantia useimmiten suorittamatta mentaalista käännösprosessia eli käyttämättä suomea "apukielenä". Puhuessa moni huomasi ajattelevansa englanniksi vasta kun ei tiennyt jotain sanaa ja sitä piti miettiä suomeksi. Lukiessa vain erityisen hankala lauserakenne, vaikea sana tai käsite saatettiin kääntää suomeksi. Näin on taas mukana ajatus, että tietyt fraasit tai sanat "ovat olemassa" vain englanniksi/suomeksi. Laajempien kokonaisuuksien, esimerkiksi kirjoitelmien ideointivaiheessa suomen taas kuvailtiin olevan

mukana niin, että moni kertoi hahmottavansa *perusajatuksen, asiasisällön* tai *idean* ensin suomeksi.

Sekä ajattelu- ja käyttökieli vaihtuvat opiskelijoilta ilmeisen helposti. Kielenvaihdon kerrotaan sujuvan yleensä vaivattomasti.

(15) se on semmonen kytkin et joo et nyt englanti on päällä sit naps nyt on suomi päällä

Kuitenkin opiskelijatkin näyttävät usein tulevan tietoiseksi juuri kielen toiseksi vaihtamisen kohdasta ja se saattaa ilmetä esimerkiksi pienen tauon tai epäröinnin muodossa.

(16) on ne kuitenkin aika lailla erossa mut se on just se vaihtamisen kohta on siin se hankala et niinku kylhän sitä puhuu et joo nyt mä puhun suomea mut sit tuleekin et nyt pitäskin puhua yhtäkkiä englantia nii sit siinon semmonen kynnys semmonen töks ... mut kyl se ei se siellä lauseen keskellä sekotu

Näyttää siis siltä, että useimmiten tietyn kielen kuvataan kuuluvan tiettyyn (puhe)tilanteeseen kokonaisuutena ja jos puhekieltä joutuukin vaihtamaan nopeasti (esimerkiksi jos samassa tilanteessa on mukana ihmisiä, joista osa puhuu vain suomea ja osa vain englantia), saattaa kielen vaihtaminen olla hankalampaa.

(17) Kun joutuu vaihtamaan englannista suomeen tai päinvastoin, noissa vaihtotilanteissa joutuu ajattelemaan molemmilla kielillä, eli silloin täytyy enemmän keskittyä siihen mitä sanoo, suunnitella etukäteen sanottavansa. Jos joutuu vaihtamaan jatkuvasti puhe ei ole luontevaa ja vapaata vaan pitkälle kontrolloitua.

Lisävaikeutena kielenvaihdossa saattaa olla tilanne, jossa yksi vieras kieli vaihdetaan toiseksi.

(18) Muutama sekunti menee aina "rattaan" kääntämiseen. Hankalampaa on vaihtaa yhdestä vieraasta kielestä toiseen.

Samantapaisia toteamuksia eri kielten asemasta ja kielenvaihdosta esiintyi aiemmassa tutkimuksessamme: kielten uskottiin olevan mielessä *omilla teloillaan* ja kielenvaihtamisen katsottiin vaativan jonkinlaisen *viritysprosessin* – usein luultavasti hyvinkin tiedostamattoman. Kun taas kieltä joutuu vaihtamaan nopeasti tai yllättäen, vaihtovaihe tulee puhujalle itselleenkin ilmeisemmäksi.

4.4 Vieras kieli ajattelussa – turmelusta vai mielen laajennusta?

Voiko vieraalla kielellä ajattelusta sitten olla haittaa? Silloin tällöin näkee vieläkin väitteitä kaksikielisyyden turmelevasta vaikutuksesta – on uskottu että toinen kieli syö toisen asemaa ja tuloksena on **puolikielisyys** tai että vieraan kielen vaikutus turmelee oman kielen ja ajattelun puhtautta (englannin kielen vaikutussuhteesta suomeen, ks. Dufva 1992). Tällaiset ajatukset olivat kuitenkin tyypillisempiä 1800-luvun kieleen, kansallisuuteen ja kansalliseen itsenäisyyteen liittyvässä keskustelussa. Esimerkiksi varhaisen suomalaisuusmiehen A.I. Arwidssonin (1821: 112) mukaan kieli oli kansan luonteen kuvastaja ja siihen heijastui kansan koko ajatustapa ja sen henkinen kehitys. Arwidsson vastusti myös vieraan kielen opetusta – ainakin nuorella iällä, jolloin vieras kieli saattoi vaikuttaa haitallisesti ja turmella nuoren puhtaan ajatusmaailman. Arwidssonin poleemisen ja eloisan kielenkäytön mukaan vieras kieli tekikin ihmisestä "henkisen vekkulinuken".

Miten tutkimukseemme osallistuneet nykypäivän nuoret aikuiset sitten arvottivat vieraalla kielellä ajattelemista ja sen vaikutusta? Kun heitä pyydettiin arvioimaan englanniksi ajattelun määrää, pari vastaajaa kertoi ajattelevansa englanniksi vain harvoin. Moni sanoi ajattelevansa englanniksi *joskus* tai *useasti*, mutta vain yksi totesi sen vievän niin suuren osan ajatuksista, että *moni asia avautuu paremmin englanniksi*. Osa opiskelijoista siis suhtautuu kriittisesti omaan äidinkielen taitoonsa ja epäilee englannin vaikuttaneen siihen huonontavasti:

(19) ... suomestani on tullut "finglantia", jonka sanamuodot ja idiomit ovat suurelta osin suoria käännöksiä englannista ; esim. "Hän tuli oven läpi" → "She came through the door".

Haastateltaviemme mielestä englannin (tai yleensä vieraan kielen oppimisen) positiiviset vaikutukset olivat kuitenkin selkeästi suuremmat - ja negatiiviset piirteet ehkä vähän hakemalla haettuja. Moni koki ajattelunsa *monipuolistuneen* tai *avartuneen* uuden kielen ja sen käsitteiden myötä.

(20) Kielet hahmottavat asioita hieman eri tavalla, joten se on saanut minut tietoisemmaksi erilaisista maailmoista.

Vieraan kielen opiskelu oli joidenkin opiskelijoiden kokemuksen mukaan *laajentanut maailmankuvaa* ja samalla ajattelutapaa: asioita ajateltiin koko maailman eikä vain Suomen kannalta, ja suvaitsevaisuus muita kulttuureja ja erilaisuutta kohtaan oli kasvanut.

Opiskelijat kertoivat myös, että vieraan kielen opiskelun myötä myös tietoisuus äidinkielen ja englannin eroista ja yleensä kielten välisistä eroista sekä ajattelusta yleensä on lisääntynyt. Vieraan kielen oppiminen voi siis lisätä myös tietoisuutta omasta kielestä. Goethen sanoin: "Wer fremde

Sprachen nicht kennt, weiss nichts von seiner eigenen"[4]. Ja koska vieraalla kielellä viestiä ei aina saatukaan välitettyä ongelmitta, oli englannin kielen opiskelun koettu myös lisäävän tietoisuutta ihmisten välisen kommunikaation tärkeydestä ja merkityksellisyydestä.

Vastaukset näyttävät siis kertovan, että englannin kielen oppimisen ei koettu vievän tilaa suomen kieleltä, muuttavan ajatusmaailmaa tykkänään anglistiseksi tai vaikuttavan yleiseen ajattelukykyyn heikentävästi. Sen sijaan tutkimusaineistomme voi tulkita niin, että uusi kieli – esimerkiksi englanti – antaa uusia asioita ajateltavaksi, uusia kontekseja ajatteluun ja – parhaassa tapauksessa – kykyä nähdä uudessa valossa joitain oman ajattelun totunnaisia elementtejä.

On siis ehkä todellakin syytä korostaa sitä, että useimmissa tapauksissa kahden (tai useamman) kielen kuvattiin löytäneen onnellisesti omat paikkansa – vieraalla kielellä ajattelemisen ei koettu syövän äidinkielen kognitiivista tai emotionaalista asemaa, vaan mahdollisesti jopa lopulta vahvistavan sitä. Tämän tyyppisiä todistuksia oman kielen tärkeydestä antavat useat vieraan kielen parissa toimivat ammattilaiset (ks. Dufva, Kalaja & Nordman tässä teoksessa). Näin kertoo asiasta vieraan kielen opettaja – siis eräänlainen tutkimukseemme osallistuneiden opiskelijoiden tulevaisuuden kuva:

(21) Mikään ei ole niin monipuolinen ja rikas, niin läheinen ja rakas kuin suomen kieli. Minä elän tässä kielessä.

6 AJATTELUA MAAILMASSA – MAAILMAA AJATTELUSSA

Usein ajattelua ja kognitiota on mallinnettu **kartesiolaisen** maailmankuvan puitteissa. Descartesin perintönä mieli (mind) on perinteisesti nähty kehosta (body) ja ympäristöstä itsenäiseksi ja erilliseksi. Tällöin ajattelukin rajautuu tiiviisti yksilön "päänsisäiseksi" toiminnaksi – tai ainakin sitä on sellaisena psykologian, psykolingvistiikan ja kognitiotieteen piirissä kuvattu[5]. Ajattelun tutkimuksessa on korostunut näkemys ajattelusta nimenomaan aivotoimintana ja/tai kortikaalisena prosessina, joka seuraa omia rationaalisia ja loogisia ratojaan. Ajattelun yhteyksiä kontekstiin on tutkittu yllättävänkin vähän (ks. kuitenkin esim. Sternberg & Wagner 1986), ja siten ajattelun mallit ovat usein hyvin dekontekstuaalisia.

[4] Sama ajatus esiintyy Bahtinilla, joka toteaa, että ymmärrys syntyy asettauduttaessa *ulkopuolelle*, katsottaessa ilmiötä jonkun toisen ilmiön valossa, ikään kuin toisen silmin (ks. Bakhtin 1986: 7)

[5] Tätä myös kognitivistiseksi kutsuttu näkökulmaa on alettu kritisoida yhä laajemmin (ks. esim. Still & Costall (toim.) 1991).

Mutta kuten tässäkin tutkimuksessa paljastui, ihmisten mielikuvat (tai ajattelu) ovatkin hyvin kontekstiin sidoksissa; "ajattelukieli" on englantia "englantiyhteyksissä". **Ei-kartesiolainen** maailma voisikin kuvata ajattelua systeemisesti (vrt. Järvilehto 1996) – aivojen, kehon ja maailman verkkoyhteistyönä (vrt. Clark 1997). Tällöin paljastuu ajattelun tiivis sidoksisuus ihmisen kehollisen kokemukseen ja siihen maailmaan, jossa hän elää (vrt. myös Vygotsky 1982). Se mitä ja miten ihmiset ajattelevat voidaan kuvata parhaiten systeemisesti. Tässä nimenomaisessa tapauksessa esimerkiksi näkyy selvästi tiettyjen toimintakenttien ja sosiaalisten kontekstien vaikutus opiskelijoiden englanninkieliseen ajatteluun. He ajattelevat englanniksi, kun he kuulevat tai näkevät englannin kieltä, lukevat englanninkieliseen maailmaan sijoittuvaa kirjallisuutta, muistelevat englanninkielisessä ympäristössä saamiaan kokemuksia jne. Dialogisen ajattelun mukaan ihmisen tietoisuus – ja siten myös ajattelu – onkin aina väistämättä sidoksissa sosiaaliseen kontekstiinsa (ks. Rommetveit 1992, Lähteenmäki 1994).

Mitä annettavaa tämänkaltaisella tutkimuksella voisi olla kielenoppimisen ja opettamisen teorialle ja käytännölle? Eräs anti on se, että tämäntyyppisessä tutkimuksessa kartoitetaan **oppijan** kokemusta. Kun oppijan annetaan kertoa kokemuksestaan omin sanoin (vrt. luku 3), saadaan erityyppistä tietoa kuin tutkimuksessa, jonka suorana päämääränä on yleistettävä tieto ja jossa oppija nähdään vain yhtenä keskiarvoon vaikuttavana koehenkilönä. Tässä artikkelissa esitelty opiskelijoiden kokemuksellinen tieto on mielestämme mielenkiintoista sinänsä ja kertoo ihmisen ajattelun eräästä aspektista, mutta sen perusteella voi myös ohjata jatkotutkimusta joko teoreettiseen tai soveltavaan suuntaan. Siten olisi mahdollista tutkia jatkossa järjestelmällisesti sitä, koetaanko englannin kielen aseman ajattelukielenä vahvistuvan vai kenties heikentyvän opintojen kuluessa, millaisia yksilöllisiä eroja ajattelukielen suhteen ilmenee ja millaisessa suhteessa ajattelukieli on (mitattuun) kielitaitoon.

Samoin tässä esitettyjä ajatuksia voitaisiin soveltaa käytännön kielenopetuksen kokeiluihin. Sekä arkihuomioissa että tämän tutkimuksen tuloksissa tulee esiin, että vieraalla kielellä ajattelua pidetään hyvän tai erinomaisen kielitaidon osoituksena. Voitaisiinko – ja millaisin menetelmin – vieraan kielen opetuksessa oppijoita jopa kannustaa tai opettaa "ajattelemaan vieraalla kielellä"?

Aineistomme tarjoaa myös yhden – kognitiivisen – näkökulman myyttiin täydellisestä kielitaidosta. Näidenkin kertomusten valossa on luontevaa ajatella, että sekä käyttö- että ajattelukielenä englannilla on oma selkeä funktionsa suomeen verrattuna. Kielet siis hakeutuvat omille urilleen käyttötarkoituksen, tilanteen ja vuorovaikutuskumppaneiden mukaan. Tietyt asiat, tilanteet ja ihmiset hoidetaan englanniksi, toiset suomeksi. Näin kielenoppimista on vaikeaa nähdä – tässäkään suhteessa – dekontekstuaalisena kieliopin ja sanaston mieleenpainamisena. Tämäkin aineisto puhuu sen näke-

myksen puolesta, että kielitaitoa voisi paremminkin kuvata erilaisina, paljolti kontekstuaalisina taitoina ja tietoina, jossa äidinkielen ja vieraan kielen voimasuhteet vaihtelevat. Joillakin alueilla – esimerkiksi opiskelijoiden oman alan sanaston ja fraseologian tuntemuksessa – vieras kieli saattaa jopa olla vahvempi kuin äidinkieli, mutta toisilla elämänalueilla – esimerkiksi tunne-elämän itseilmaisun puolella – äidinkielen asema on vankkumaton. Täydellinen kielitaito on siis lähinnä ideaali, jota voidaan tavoitella, mutta joka käytännössä pakenee ulottuvilta niin äidinkielen kuin vieraankin kielen käytössä.

Kielenopetuksen alalla lähestymistavallamme on myös yhtymäkohtia **ekolingvistiikkaan l. ekologinen lingvistiikka**, jonka soveltamista kielikasvatukseen (language education) Leo van Lier (1997) on kirjoituksissaan pohtinut. Van Lier kritisoi kielenoppimisen tutkimusta, jossa kielenoppiminen nähdään informaationprosessointina. Hän näkee kielenoppimisen nimenomaan systeemisenä tapahtumana (vrt. myös Järvilehto 1994). Kielenoppiminen ei ole jotain, joka tapahtuu luokkahuoneessa tiettynä ajankohtana, vaan sillä on monenlaiset luontaiset ja tiiviit yhteydet muuhun maailmaan. Näitä yhteyksiä pitäisi aktiivisesti hyödyntää ja sen mitä luokkahuoneissa tapahtuu, pitäisi olennaisesti liittyä oppijan muuhun kokemukseen. Oppijan kokemuksia kartoittava tutkimus, jota ylläkin olemme kuvanneet voi antaa yhdenlaisia eväitä myös käytännön kielenopetukseen. Uskomme siis, että ihmisen ajattelukokemuksia kartoittavalla tutkimuksella, jota olemme tässä kuvanneet on annettavaa niin teoreettiselle kuin soveltavallekin tutkimukselle.

Kirjallisuus

Arwidsson, A. I. 1821/1931. Kansallisuudesta ja kansallishengestä. *Suomen Kansalliskirjallisuus VII*. Helsinki: Otava.

Bakhtin, M.M. 1986. *Speech genres and other late essays*. Austin: University of Texas Press.

Bakhtin, M. M. 1984. *Problems of Dostoevsky's poetics*. Minneapolis: University of Min neapolis Press.

Belyayev, B. V. 1963. *The psychology of teaching foreign languages*. Oxford: Pergamon Press.

Burr, V. 1995. *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.

Clark, A. 1997. *Being there: Putting brain, body and world together again*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Dufva, H. 1992. "Happily ever äfterkö?": Suomen ja englannin yhteinen tulevaisuus. Teoksessa H. Nyyssönen & L. Kuure (toim.) *Acquisition of language – acquisition of culture*. AFinLAYearbook. Jyväskylä: AFinLA, 79–96.

Dufva, H. 1994. Everyday knowledge of language: a dialogical approach to awareness. *Finlance* XIV, 22–49.

Dufva, H. 1998. From 'psycholinguistics' to a dialogical psychology of language: Aspects of the inner discourses. Teoksessa M. Lähteenmäki & H. Dufva (toim.) *Dialogues on Bakhtin: Interdisciplinary readings*. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 85–104.

Dufva, H. & S. Isoherranen. 1997. Kääntyvätkö ajatukset vieraalle kielelle? Käsityksiä vieraan kielen käytöstä. Teoksessa A. Mauranen & T. Puurtinen (toim.) *Translation, acquisition, use*. AFinLA Yearbook 1997. Jyväskylä: AFinLA, 161–174.

Dufva, H., P. Kalaja & L. Nordman. 1998. Kirjoitetaan kielistä – puhutaan kielillä: Kielivalinnat opettajien elämäkerroissa. Tässä teoksessa.

Dufva, H., M. Lähteenmäki, & S. Isoherranen. 1996. *Elämää kielen kanssa. Arkikäsityksiä kielestä, sen oppimisesta ja opetuksesta*. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Harré, R. & G. Gillett. 1994. *The discursive mind*. Thousand Oaks: Sage.

Hellgren, P. 1986. *Thinking in a foreign language*. Research Report 44, Department of Teacher Education. Helsinki: University of Helsinki.

Holquist, M. 1991. *Dialogism. Bakhtin and his world*. London: Routledge.

Jackendoff, R. 1987. *Consciousness and the computational mind*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Järvilehto, T. 1994. *Ihminen ja ihmisen ympäristö*. Oulu: Pohjoinen.

Kosslyn, S. 1980. *Image and mind*. London: Harvard University Press.

Lähteenmäki, M. 1994. Consciousness as a social and dialogical phenomenon. *Finlance XIV*, 1–21.

Müller, M. 1888. *Three introductory lectures on the science of thought*. London: Longmans, Green and Co.

Mäki-Knuuttila, L. 1997. *Codeswitching in the informal talk of the students of English philology*. Proseminaarityö. Jyväskylän yliopisto.

Platon. 1977–1986. *Theaitetos*. Teokset I–VI. Keuruu: Otava.

Rommetveit, R. 1992. Outlines of a dialogically based social-cognitive approach to human cognition and communication. Teoksessa A. H. Wold (toim.), *The dialogical alternative: Towards a theory of language and mind*. Oslo: Scandinavian University Press, 19–44.

Sarbin, T. R. (toim.). 1986. *Narrative psychology: The storied nature of human conduct*. New York: Praeger.

Shotter, J. 1995. Dialogical psychology. Teoksessa J.A. Smith, R. Harré & L. Van Langen hove *Rethinking psychology*. London: Sage, 160–178.

Sokolov, A. N. 1972. *Inner speech and thought*. New York: Plenum Press.

Smith, V. 1994. *Thinking in a foreign language*. Tübingen: Narr.

Smith, J. A., R. Harré & L. van Langenhove. 1995. *Rethinking psychology*. London: Sage.

Sternberg, R. J., & R. K. Wagner. 1986. *Practical intelligence*. Cambridge: Cambridge University Press.

Still, A. & A. Costall (toim.) 1991. *Against cognitivism: Alternative formulations for cognitive psychology*. New York: Harvester Wheatsheaf.

van Lier, L. 1997. *Towards a curriculum for educational linguistics: The ecology of language learning*. Alustus Soveltavan kielentutkimuksen kesäkoulussa, Jyväskylä, elokuu 1997.

Vološinov, V. 1990. *Kielen dialogisuus*. Tampere: Vastapaino.

Vygotski, L. S. 1982. *Ajattelu ja kieli*. Espoo: Weilin & Göös.

LIITE 1

Kuinka paljon arvioisit ajattelevasi/ajatelleesi englanniksi seuraavissa tilanteissa.
Rengasta sopivin vaihtoehto!

	enimmäkseen ①	toisinaan ②	en koskaan ③	ei vast.
oleskellessasi englantia puhuvassa maassa	15	11	1	3
ajatellessasi englannin opiskeluun liittyviä asioita	9	21		
ajatellessasi englanninkielisiä ystäviäsi, tuttaviasi	7	18	4	1
käydessäsi englannin kielen laitoksella	1	19	10	
mennessäsi asioimaan jonkun englanninkielisen opettajasi kanssa	23	7		
lukiessasi kirjallisuutta englanniksi	22	7		1
katsellessasi englanninkielistä elokuvaa tai televisio-ohjelmaa	12	18		
valmistautuessasi englannin laitoksen tenttiin	15	12	2	1
kirjoittaessasi englanniksi esseetä, seminaariesitelmää tms.	23	7		
kotona, perheen parissa		15	15	
suomenkielisten ystävien kanssa		20	10	
yksin ollessasi		28	1	1